

OTVORENO

Pisma

Američke knjižnice priznaju nepostojeći jezik

Najveća knjižnica na svijetu, Library of Congress u Washingtonu (oko 80 milijuna knjiga, časopisa i novina na 470 jezika), još uvijek »priznaje« (nikad u stvarnosti postojeći) srpsko-hrvatski jezik!

Odjel za katalogiziranje nije uvažio nastojanje Hrvata koji rade u Library of Congress, jer je odgovor glasilo da je za knjižnicu »srpsko-hrvatski jedan jedinstveni jezik«. No, nužna je promjena, potrebno je promijeniti šifre i nazive.

Mali jezici svijeta svakodnevno izumiru, a na sceni ostaju oni »veliki« ibez nekog preciznog zemljopisnog okvira, široko zastrtani, poznati jezici koji su u prošlosti razgovarali nama još dan danas neshvatljivo okrutnim ekonomskim jezicima. Hrvatski je mali jezik u svjetskim razmjerima, ali će još dugo vremena biti (kao i dosad) veliki za hrvatsku naciju. Upravo su jezici »posebne osobnosti« svake na svijetu postojeće nacije.

Moramo li uopće dodati da je negiranje tuđeg jezika u današnjem ili ma bilo kakvom drugom svijetu necivilizirano? Takvo nešto neka bude na »ponos« onih nacija koje čine tako gnusne propuste koji nastavlja biti neispravljeni. To je nepojmljivost koju teško da možemo prihvatiti. Poznato je da se propusti ne ispravljaju sami od sebe, ali jednom uvideni, jednostavno predstavljaju dužnost svakog onog koji je u mogućnosti da ih ispravi. Po logici postojanja ili nepostojanja nekog jezika, neželja da se nešto nužno, očito i pravedno ispravi je smiješna.

Ignoriranje svakog, pa i najmanjeg samosvojnog jezika, jednako je negiranjju čovječnosti i (spo)razumijevanja među ljudima iste nacije, kao uostalom i onih različitih.

DIVO BAŠIĆ
WASHINGTON
SAD

Štakora ima i u bečkim slastičarnicama

Priča o štakoru u riječkome KBC-u zaprepastila je javnost, našla mjesta u tisku i na TV-u, pa i u emisiji Piramida. No, kako piše Ljiljana Mamić Pandža u Morčićevom kantu (Vjesnik 29. i 30. listopada, izdanje za Dalmaciju, Istru i Kvarner), bolnica provodi deratizaciju četiri puta na godinu (zakon propisuje dva puta), ravnatelj bolnice se ispričava na sve strane, a umiješala se i politika. Mnogi govore da se tako nešto može samo kod nas dogoditi.

No, događa se to i drugdje. Prije nekoliko godina doživjela sam (vidjela) nešto slično u Beču. Bilo je predbožićno vrijeme, i šeući u kasne večernje sate zastala sam sa suprugom pred izlogom slastičarnice Demel u najstrožem središtu Beča, na Kohlmarktu, stotinjak metara od Hofburga. To je slavna stara slastičarnica (K.u.K. Hof-Zuckerbäcker) iz 1857. godine koja u izlogu uvijek ima prave umjetničke kreacije od slastica.

Ovaj put je bilo još nešto - jedan miš koji je trčkarao oko svih divota u izlogu. Pred izlogom je stao i jedan mladi par, koji je uskliknuo: »Gledaj, miš kod Demela!« Na moje: »Ali, mali je« (k'o da mi je to čaćina slastičarnica!), mladić me podučio: »Gdje ima malih, ima i velikih.« Ne znam je li mladi par idući dan upozorio osoblje u slastičarnici, mi nismo, jer smo se vratili u Zagreb, ali uvijek kad prolazimo pokraj Demela pitamo se kako je miš tamo dospio.

Dakle, glodavce se može naći i u carskom Beču, što, istina, nije opravdanje za riječki slučaj.

No, gesta zagrebačkoga poduzetnika Berta Paraća, koji je bolnici darovao šest ultrazvučnih rastjerivača glodavaca, svakako zaslužuje pohvalu. A ja pitam gradske oce kako stati na kraj jatima golubova, koji su, tvrde stručnjaci, leteći štakori? Teško je vjerovati da je nedavno pobijena perad bila veća opasnost.

ANA ŠVOB
ZAGREB

Stajališta

DIJELI LI HRVATSKA U ZNANOSTI PROBLEME S EUROPSKOM UNIJOM

Potpuno je razvidno da u Europi nije atraktivno biti istraživač. Kako stvari stoje, EU nedostaje oko petsto tisuća istraživača. Stoga izvrsnost postaje referenca kojoj se sve podređuje. U Hrvatskoj je često obrnuto

ŽELJKO KWOKAL

Da je dogovor šefova država i vlada EU-a 2002. godine u Barceloni o povećanim izdvajanjima za istraživanje i razvoj, kako bi se 2010. (na razini EU-a) dostiglo prosječnih tri posto domaćeg bruto proizvoda, praktički neizvediv, postalo je jasno na sastanku u Bruxellesu dvije godine kasnije.

Zadani cilj iz Lisabona za sada je pusti san

No, više nego indikativan je stav te cijeli niz apela na razini alarma koji dolaze iz bruxelleskih ureda povjerenika za znanost EU-a Janeza Potočnika iz srpnja ove godine. Upozorava se da ritam i razina (ne)ulaganja u znanost-istraživanje i razvoj u EU ozbiljno ugrožava njenu globalnu konkurentnost te da je zadani cilj iz Lisabona 2000. godine o najkonkurentnijoj ekonomiji svijeta baziranu na znanju do 2010., za sada, pusti san.

Dvadeset pet zemalja EU-a izdvajaju po 1,93 posto BDP-a za istraživanje i razvoj (EU petnaestorice 1,99 posto), ali što je još lošije, visina današnjih izdvajanja do 2010. omogućuje porast na prosječnih 2,2 posto umjesto planiranih tri posto. Zanimljivo je da Amerika, koja na Europu gleda, kako kaže Jeremy Rifkin, samo onda kad treba odmoriti dušu i otići na godišnji odmor (za razliku od Europe koja želi doći Ameriku tako da se pretvara u Ameriku, što je svojevrsni *contradiction in adjecto*, gubeći vrlo često i identitet i dignitet), s posebnom pažnjom se osvrće na

te europske pokazatelje, ali ne zbog Europe koliko zbog Kine.

Kina za istraživanje i razvoj danas izdvaja 1,31 posto BDP-a, ali s porastom godišnjih ulaganja od oko devet posto već 2012. prestići će Europu ako se u potonjoj nešto vrlo brzo ne promijeni. Dok se Chindia, kako za Indiju i Kinu »tepaju« američki stratezi, s jedne strane, te Hong Kong, Tajvan i Singapur s druge razvijaju, donedavno nezamislivom brzinom i u sferi znanosti i istraživanja, EU muku muči još s nekim problemima. Planirano je da se od famoznih tri posto BDP-a za istraživanje i razvoj dvije trećine realiziraju od privatnog-poslovnog sektora, ali to još uvijek ostaje na nešto više od polovine - 55,6 posto (SAD 63,1 posto i Japan 74,5 posto).

I dok EU, po podacima za 2003., »proizvodi« najviše diplomiranih za tehnološki i znanstveni sektor, oko 24 posto (Japan 23,1 posto i SAD 18,5 posto), dotle je broj istraživača na 1000 ekonomski aktivnih stanovnika u EU 5,4, u Sjedinjenim Državama 9, a u Japanu 10.

U Europi nije atraktivno biti istraživač

Potpuno je razvidno da u Europi nije atraktivno biti istraživač, žali se njen povjerenik za znanost. Kako stvari stoje, EU nedostaje oko petsto tisuća istraživača, odnosno oko milijun ukupnog personala, između ostalog, da bi postigla svoje ciljeve najekonomije bazirane na znanju. Gdje ih naći? Izvan i unutar granica Unije!

Dobro, ali problem je i u tome što su mnoge njene članice glavni opskrbljivači Amerike školovanim ljudima, pa je tako Njemačka dugo bila glavni američki izvor stranih studenata. U Americi radi oko četristo tisuća europskih znanstvenika (*Time Magazine*, siječanj 2004.). Anketom provedenom u 49 od 50 američkih država pokazalo se da velika većina tih znanstvenika nema namjeru vraćati se u Europu, ali žele što šire i kvalitetnije veze s Europskim istraživačkim prostorom (zvuči poz-

nato).

Analize pokazuju da su plaće tek negdje između drugoga i trećeg mjesta po privlačnosti rada u Americi. Mogućnosti rada s najnovijim tehnologijama i instrumentalizacijom, veće mogućnosti realizacije ideja te pronalaženje prikladnijih-stimulativnijih mjesta u strukturama pozicija i napredovanja neki su od važnih razloga ostanaka u Americi.

U ozračju tih, za globalnu EU, tmurnih (citiram povjerenika za znanost Europske komisije) analiza, Hrvatska počinje pregovore odnosno screening poglavlja koje pokriva znanost i istraživanje. Hrvatska dijeli, u grubim gabaritima, sve spomenute probleme s EU-om, međutim, ne smije se zavaravati, ona ima i specifičnosti koje je i u sličnosti temeljno razlikuju. Naime, prevalentni dio hrvatskih znanstvenika nije međunarodno konkurentan, što je mnogo puta argumentirano izneseno, ali bez komentara, trenutačno, odgovornih.

Ni to ne bi bio »smak svijeta« da se iz činjenice ne generira opća atmosfera. O manjini koja je nositelj znanstvenoga i istraživačkog razvoja Hrvatske, koja nosi većinu međunarodnih projekata, koja na vjetrometinama kritičnosti svjetske izvrsnosti ravnopravno sudjeluje u kreiranju svekolikog znanja odlučuje via factik ona druga strana i to na temelju proste činjenice većine.

U svijetu kojeg tražimo da nas primi, izvrsnost, personalna ili institucionalna se teško postiže, ali kad se ostvari mijenja se status njenih nosilaca i dobivaju se sva ekvivalentna prava. Izvrsnost postaje referenca, njoj se sve podređuje. U Hrvatskoj je često obrnuto. Iako EU u pregovorima s budućim članicama, u mnogim stvarima, više zanima forma (kvaliteta je domaći problem), već samom činjenicom pregovora mnoge bi se stvari i u znanosti trebale mijenjati, pa i uspostavljati nasušno potrebni sustav vrijednosti na opće zadovoljstvo frustrirane manjine.

Autor je zaposlen na Institutu Ruđera Boškovića.

PRESUDA KAO DOKAZ APSURDA, ALI I UPOZORENJE

Istinu Predraga Matvejevića sudac je prepoznao kao klevetu i uvredu

ZVONKO MAKOVIĆ

Usrijedu, 2. studenoga 2005. godine, u 13.45 sati u Općinskom je sudu u Zagrebu dovršena glavna rasprava kojom je sudac Nenad Lukić zaključio predmet kojim se bavi već nekoliko godina. Njegovom je presudom jedan od najuglednijih hrvatskih i europskih intelektualaca osuđen jedinstvenom kaznom od pet mjeseci zatvora, uvjetno dvije godine, za klevetu i uvredu. Osuđen je Predrag Matvejević.

Osuđen je jer ga je tužio Mile Pešorda za tekst »Naši talibani« objavljen u *Jutarnjem listu* prije točno četiri godine. Matvejević u tome tekstu govori kako su za rat na prostorima bivše Jugoslavije odgovorni i pisci, novinari, kako se pisanom riječju poticala mržnja prema svima drugima koje se i bez argumenata nazivalo neprijateljima. A zna se kako se u to vrijeme obraču-

navalo s neprijateljima. Među te raspirače mržnje ugledni je intelektualac i pisac pobrojao sve one koje su prozivali i drugi. Među tima koji su govorom mržnje poticali na zlo bio je i bosanskohercegovački pisac Mile Pešorda, koji je odmah na početku rata napustio svoj grad Sarajevo i doselio u Zagreb. Među žrtvama Pešordine klevetničke rabote bio je veliki sarajevski pisac Abdulah Sidran.

Jedan od iznimno hrabrih i moralnih intelektualaca koji se usudio razotkrivati laž, upozoravati na opasnosti koje vrebaju iz takve klevetničke i hušakačke prakse bio je Predrag Matvejević.

No, 2. studenoga 2005. Matvejević je osuđen na kaznu zatvora samo zato što je govorio istinu. Njegovu istinu sudac Nenad Lukić prepoznao je kao klevetu i uvredu. Onaj koji je klevetao, koji je vrijeđao, koji je širio govor mržnje iz Općinskoga suda u Zagrebu sada izlazi kao žrtva.

Ima nečega duboko apsurdnog u toj presudi. Ona se donosi u trenutku kad Republika Hrvatska govori o svojoj kompatibilnosti europskim standardima i počinje pregovore s Europskom unijom. U Europi se ipak neke stvari luče: osuđuje se govor mr-

žnje i razumije se što znače pojmovi klevete i uvrede. Na Europskom sudu za ljudska prava čak i nazivanje nekoga idiotom ne proglašava se nužno uvredom i klevetom, ako postupci i riječi toga idiota opravdavaju takav negativan vrijednosni sud. U Hrvatskoj se istina proglašava klevetom i uvredom, a besprimjerni jezik mržnje časnim poslom. I to je ono što nas sve zabrinjava.

Predrag Matvejević, dugogodišnji predsjednik Hrvatskog P.E.N. centra, a danas počasni potpredsjednik međunarodne penovske zajednice, pisac i intelektualac koji jedini u svijetu iz ove naše male sredine ima relevantnu težinu, kojega je najvećim državnim priznanjem odlikovao i predsjednik Republike Stjepan Mesić prije dvije godine, jer je prepoznao zasluge kojima je Matvejević zadužio svoju domovinu, taj Matvejević danas je osuđenik na zatvor. Za što? Za istinu.

Zbog svega toga petomjesečna zatvorska kazna koja prijete Predragu Matvejeviću je dokaz apsurdna, pravnoga kaosa u kojemu živimo, ali i ozbiljno upozorenje.

Autor je predsjednik Hrvatskog P.E.N. centra.